

Fredrikinkatu 61A
00100 HELSINKI

9.11.2020

Sivistysvaliokunta
SiV@eduskunta.fi

HE 173/2020VP HALLITUKSEN ESITYS OPPIVELVOLLISUUSLAIKSI JA ERÄIKSI SIIHEN LIITTYVIKSI LAEIKSI

Yksityiskoulujen Liitto kiittää sivistysvaliokuntaa mahdollisuudesta lausua näkemyksemme hallituksen esityksestä oppivelvollisuuslaiksi ja eräistä siihen liittyvistä laeista. Jäsenkuntamme ominaispiirteistä johtuen keskitymme lausunnossamme lukiokoulutukseen yksityisen koulutuksenjärjestäjän näkökulmasta.

YLEISTÄ

Yksityiskoulujen Liitto yhtyy hallituksen tavoitteeseen saada nykyistä useampi suomalainen suorittamaan vähintään toisen asteen tutkinnon.

Yksityiskoulujen Liitto kuitenkin toteaa, että esitetty laajennettu toisen asteen oppivelvollisuus ja maksuton toinen aste eivät ole tehokkain keino suomalaisten koulutustason nostamiseksi. Esillä oleva hallituksen esitys kuvaa suuren uudistuksen pääpiirteitä, mutta ilmeisen kiireinen valmistelutyö jättää edelleen lakiesitykseen epäselviä yksityiskohtia, jotka käytännön toiminnassa saattavat nousta vaikeiksi ratkaista.

HALLITUKSEN ESITYKSEN KUSTANNUKSISTA, NIIDEN KORVAAMISESTA KOULUTUKSEN JÄRJESTÄJILLE JA VAIHTOEHTOISISTA KUSTANNUKSISTA

Hallituksen esitykseen liitetty arvio 129 Meur:n vuosikustannuksista toiselle asteelle laajennetusta oppivelvollisuudesta ei ole uskottava. Kuntaliitto ja useat koulutuksen järjestäjät ovat omissa lausunnoissaan esittäneet perusteltuihin laskelmiin pohjautuvat arvion merkittävästi korkeammista kustannuksista sekä huolen rahoituksen riittävydestä.

Hallituksen esityksessä mainitaan, että laajennetun oppivelvollisuuden kustannukset korvataan täysimääräisesti koulutuksen järjestäjille. Vallitsevassa kuntatalouden ja koronapandemian oloissa tämä olisikin välttämätöntä.

Jo aiemmin esillä olleiden tietojen mukaan lukio-opintonsa aloittavien oppimateriaalihankintoihin kolmen jakson ajalle ja mm. tietokoneen hankintaan vuodelle 2021 on varattu rahoitusta 6,7 Meur. Tämä merkitsee noin 213 euron opiskelijakohtaista rahoitusta viiden ensimmäisen kuukauden ajalle.

Fredrikinkatu 61A
00100 HELSINKI

9.11.2020

Edellä esitetyn esimerkin valossa on ilmiselvää, että esityksen mukainen maksuton toisen asteen koulutus on alibudjetoitu ja se tulee johtamaan opetustarjonnan kaventumiseen ja ryhmäkokojen suurentumiseen. Koska julkisen talouden näkymät koronavirukseen ja rakenteellisten ongelmien takia näyttävät niukalta, on nähtävissä suuri riski sen osalta, että uudistus ei palvele varsinaista lukioon toimintaa.

Epäselvää on myös, käytetäänkö rahoituksen laskentaperusteena lukion oppimäärän minimilaajuutta, 150 opintopistettä. Harva lukiolainen tyytyy opinnoissaan minimioppimäärään; miten siis turvataan laajempi ja syvempi osaaminen esimerkiksi pitkän matematiikan, fysiikan, biologian, kemian, laajan kieliohjelman opinnoissa, jotka edellyttävät vähimmäisedellytyksen ylittämistä. Mikäli tätä ei ole huomioitu, on vaarana, että alimitoitettu rahoitus tasapäistää lukiokoulutusta ja on ristiriidassa valtiovallan muiden tavoitteiden kanssa

Yksityiskoulujen Liitto kiinnittää huomiota myös siihen, että kunnan tai valtion järjestämässä koulutuksessa on mahdollista turvata julkiseen verokertymään mahdollisen alibudjetoinnin kohdalla. Koska yksityisellä koulutuksen järjestäjällä tällaista mahdollisuutta ei ole, on valtion kiinnitettävä erityistä huomiota koulutuksen järjestäjien keskinäisen taloudellisen yhdenvertaisen kohtelun toteutumiseen.

Edellä esitetty kustannuslaskelma ei sisällä arvonnäköalaa, joten arvonnäköalaveron osuus tulee korvata täysimääräisesti yksityiselle koulutuksen järjestäjälle. Yksityisille opetuksen ja koulutuksen järjestäjille tulee säätää oikeus arvonnäköalaverojen palautukseen kaikkien kustannusten osalta.

Vuosina 2014 - 2015 alkaneet lukiokoulutuksen yksikköhinnan leikkaukset ovat johtaneet tilanteeseen, jossa opiskelijakohtaiset kustannukset ovat suurempia kuin opiskelijakohtainen valtionosuus. Jos maksuton toinen aste toteutettaisiin hallituksen esittämällä tavalla, palautettaisiin lukiokoulutuksen järjestäjän rahoituksen osalta vuoden 2014 tasolle sillä erotuksella, että tällä tulorahoituksella jouduttaisiin kustantamaan myös opiskelijan oppimateriaalit.

Hallituksen esityksessä maksuttoman toisen asteen koulutuksen aiheuttama lisäkustannus kohdistuu ensisijaisesti oppimateriaaleihin ja -välineisiin sekä koulumatkoihin. Koska näillä kuluilla on jo nyt maksaja - opiskelijan perhe - ja niiden osalta on kehitetty myös tarveharkintaan perustuvat tukijärjestelmät, tulee maksuttoman toisen asteen toteuttamiseen vuosittain budjetoitu summa, 129meur käyttää tuloksekkaammalla tavalla esim. perusopetuksen aikana hankittavien opiskeluvalmiuksien varmistamiseen, koulutuksen järjestäjän tuottamaan ohjaukseen ja lukio-opetukseen.

Kaikille suomalaisille oppivelvollisille tulee jo ennen toisen asteen opintoja taata yhdenvertaiset edellytykset jatko-opintovalmiuksien saamiseen. Tästä syystä ei-kunnallisten perusopetuksen järjestäjien oppilaskohtainen kotikuntakorvaus tulee viipymättä nostaa 94%:sta 100%:iin.

Fredrikinkatu 61A
00100 HELSINKI

9.11.2020

MUUTAMA ESIMERKKI VAIKEASTI TULKITTAVISSA OLEVISTA TEKSTIKOHDISTA

4§ Oppivelvollisuuden suorittaminen perusopetuksen jälkeen

Pykälän ensimmäisessä momentissa todetaan seuraavaa: ”Oppivelvollisen on perusopetuslaissa tarkoitetun perusopetuksen oppimäärän suoritettuaan suoritettava lukiolaissa (714/2018) tarkoitettua lukiokoulutuksen oppimäärää ja sen päätteeksi suoritettavaa ylioppilastutkintoa ...” Edellä siis yksiselitteisesti todetaan, että oppivelvollisen (alle 18 vuotiaan lukiolaisen) on suoritettava sekä lukion oppimäärää että ylioppilastutkintoa. Sana ”ja” edellyttää molempien ehtojen täyttymistä.

Nykyisessä ylioppilastutkintoa koskevassa laissa (502/2019) ylioppilastutkinnon kokeiden suorittamiseen liitetään ehtoja liittyen kokeeseen osallistumisoikeuteen (7§) ja tutkinnon suorittamiseen käytettävään aikaan (13§). Viimeksi mainitussa pykälässä säädetään ns. hajautuksesta, mikä on nykyään mahdollisuus mutta se ei ole pakollista. Nyt esitetty 4§:n sanamuoto siis edellyttäisi ylioppilastutkintoon kokeen suorittamista oppivelvollisuusikäisenä, siis asiallista hajauttamisen pakkoa.

On lukuisia syitä sille, että lukiolaisen opinnot etenevät omatahtisesti rippumatta muista saman ikäisistä opiskelijoista. Tällaisia ovat esim. perusopetukseen liitettävät myöhäisempi koulunaloitus, luokallejäänti tai lisäopetuksen suorittaminen. Lukiossa opiskelija voi päättää nelivuotisista opinnoista tai lähteä vaihto-oppilaaksi. Lisäksi todettakoon, että monet maahanmuuttajaopiskelijat saattavat olla luokkatovereitaan vanhempia.

Velvoite suorittaa ylioppilastutkintoa oppivelvollisena saattaa lukiolaiset eriarvoiseen asemaan myös syntymäajankohtansa perusteella, mistä olkoon esimerkkinä kaksi toisen vuosiasteen opiskelijaa, joista toinen on syntynyt tammikuussa ja toinen joulukuussa.

17§ (1. mom)

”Opetuksen edellyttämät oppimateriaalit sekä työvälineet, asut ja aineet ovat opiskelijalle maksuttomia.”

Millä tavalla suhtaudutaan liikunnan opetukseen osallistumiseen edellyttäviin asusteisiin; verryttelyasu, sisäliikunta-asut, jalkineet? Jos näitä edellytetään koulutuksen järjestäjän kustannettavaksi, sisältyvätkö näiden kustannukset opiskelijakohtaisen korvauksen laskentaperusteisiin? Mainintaa liikunnan välineistä ei löydy HE:n kohdasta Kustannusten vaikutukset julkiseen talouteen (Lukiokoulutuksen valtionosuusrahoitus s. 89).

Lisäksi herää kysymys, voidaanko opiskelijalta periä ns. materiaalimaksuja kokonaan vapaaehtoisissa paikallisissa/koulukohtaisissa opintojaksoissa, esimerkiksi kotitalouden opintojaksolla.

Fredrikinkatu 61A
00100 HELSINKI

9.11.2020

17§ (2. mom)

Hallituksen esittämän oppivelvollisuuslain 17§:ssä todetaan mm. seuraavaa: ”Opintoja täydentävistä vapaaehtoisista opintoretkistä, vierailuista, tapahtumista ja muista vastaavista toiminnoista voidaan periä kohtuullisia maksuja.”

HE:n yksityiskohtaisissa perusteluissa selvennetään laajemmin kohtuullisten maksujen perintää. Koska ilmaisusta ”Opintoja täydentävistä vapaaehtoisista opintoretkistä, ...” ei sen tarkemmin ilmene, jää kuitenkin epäselväksi, rajataanko mahdollisuutta periä kohtuullisia maksuja valtakunnallisesti yhteisiin opintoihin liittyen vai tuleeko ko. kohta tulkita koskemaan kaikkia lukio-opintoja? Luonnollisesti opiskelijalle tarjottaisiin aina maksuton vaihtoehto suorittaa opintonsa.

Mahdollisuus kohtuullisten maksujen keräämiseen lukiokoulutuksessa on sinänsä positiivinen ja tärkeä mahdollisuus, mitä perustellaan mm. vakiintuneella käytännöllä ja sillä, että maksuttomuuden vaatimus vähentäisi ulkomaanmatkoja ja muita oppilaitoksen ulkopuolisia käyntejä.

Vaikka perusopetuksen maksuttomuudesta säädetään perusopetuslaissa pätevät em. hallituksen esityksen perustelut myös perusopetukseen. Lukiolaisryhmän ulkomaanmatka rinnastuu peruskoululuokan leirikouluun. Herää kysymys, asettaako erilainen sääntely kohtuullisten maksujen keräämisen osalta peruskoulua käyvät oppivelvolliset ja toisen asteen oppivelvolliset perustuslain edessä epäyhdenvertaiseen asemaan?

HANKKEEN VALMISTELU JA TOIMEENPANON AIKATAULU

Koko prosessia on vaivannut kova kiire. Opetus- ja kulttuuriministeriön alaisuudessa työskennellyt seurantaryhmä on toistuvasti saanut laajatkin materiaalit tutustuttavaksi vasta kokousta edeltävänä päivänä.

Edellä mainittu kiire ja kevään koronapandemia edellyttävät, että hankkeen toimeenpanoa tulee siirtää usean järjestön allekirjoittaman esityksen mukaisesti vähintään vuodella. Lisäaika käytetään parempaan ja perusteellisempaan valmisteluun ja siihen, että koulutuksen järjestäjät pystyvät paremmin valmistautumaan mahdolliseen laajennetun oppivelvollisuuden toimeenpanoon.

Koska oppivelvollisuuden laajentamisesta toiselle asteelle ja opintojen maksuttomuudesta päätettiin jo hallitusohjelmassa, ei valmisteluprosessin aikana ole laajassa yhteistyössä pohdittu vaihtoehtoisia malleja, joilla vastaaviin tavoitteisiin voitaisiin päästä asetetun budjetin (129meur) puitteissa.

Fredrikinkatu 61A
00100 HELSINKI

9.11.2020

OPPIVELVOLLISUUDEN LAAJENTAMINEN UHKAA PIDENTÄÄ OPISKELUAIKOJA

Oppivelvollisuuden laajentamisen opiskelijalle tuomat monen taloudelliset edut yhdessä korkeakoulujen todistusvalintaa painottavan opiskelijavalintauudistuksen kanssa luovat opiskelijoille kannusteen opiskella lukiossa kolmen vuoden tavoiteajan sijaan neljä vuotta. Lukiosta valmistumisen sijaan opiskelijalla on siis nykyistä voimakkaampi intressi pyrkiä välttämään valmistumistaan siihen saakka, kunnes ylioppilastutkinnon arvosanat ovat jatko-opintoihin hakeutumisen kannalta riittävän korkeat, tai kun taloudelliset edut päättyvät. Yksityiskoulujen Liitto huomauttaa, että arvio pidentyvistä opiskeluaajoista tulee laatia ja ottaa huomioon uudistuksen kokonaiskustannusten arvioinnissa.

SOTEUUDISTUS RISTIRIIDASSA OPPIVELVOLLISUUDEN LAAJENTAMISEN TAVOITTEIDEN KANSSA

Samanaikaisesti oppivelvollisuuden laajentamisen kanssa opiskeluhuollon psykologi- ja kuraattoripalveluita ollaan siirtämässä maakuntien järjestämisvastuulle osana soteuudistusta. Tämä on ristiriidassa oppivelvollisuuden laajentamisen tavoitteiden kanssa. Vuonna 2014 voimaantullut opiskeluhoitolaki korostaa yhteisöllisen, ennaltaehkäisevän ja moniammatillisen työn merkitystä nuorten hyvinvoinnille ja koulunkäynnin tukemiselle. Yksityiskoulujen Liiton mielestä koulukuraattorien ja -psykologien tulee toimia opettajien kanssa saman työnjohdon alaisuudessa, jotta moniammatillisen yhteistyön johtaminen ja opiskeluhoitolain koulutuksenjärjestäjälle säätämä vastuu voi toteutua. On myös todennäköistä, että koulupsykologien ja -kuraattorien työ painottuisi jatkossa enemmän yksilökohtaiseen työhön yhteisöllisen sijaan. Tällöin koko opiskeluhoitolain henki katoaisi.

LAUSUNNON KESKEINEN SISÄLTÖ

1. Hallituksen esitys on vahvasti alibudjetoitu. Tämä lisää koulutuksenjärjestäjien riskiä joutua leikkaamaan opetuksesta, mikäli oppivelvollisuuden laajentamiseen varattu valtionosuusrahoitus ei seuraa todellisia kustannuksia.
2. Esitetty kustannuslaskelma ei sisällä arvonlisäveroa, joten arvonlisäveron osuus tulee korvata täysimääräisesti yksityiselle koulutuksen järjestäjälle.
3. Hankkeen aikataulu on ollut kiireinen ja esitämme sen toimeenpanon siirtämistä, jotta koulutuksen järjestäjät pystyvät paremmin valmistautumaan toimeenpanoon.
4. Laki esitys sisältää vaikeasti tulkittavia kohtia, jotka johtunevat hankkeen kiireisestä valmistelusta aikataulusta.
5. Koulutuksenjärjestäjien psykologi- ja kuraattoripalveluiden siirto maakuntien järjestämisvastuulle johtaa toiminnan heikkenemiseen, ellei lakiin jätetä koulutuksenjärjestäjälle mahdollisuutta järjestää opiskeluhoollon palveluita itse. Palveluiden rahoituksen on kuitenkin seurattava niiden järjestämistä esimerkiksi niin, että maakunta rahoittaa yksityisen koulutuksen järjestäjän psykologi- ja kuraattoripalvelut.

Fredrikinkatu 61A
00100 HELSINKI

9.11.2020

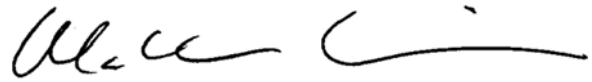
Yksityiskoulujen Liitto esittää, että hallitus lykkää laajennetun oppivelvollisuuden ja maksutoman toisen asteen toimeenpanoa vähintään vuodella. Lisäksi liittomme esittää, että hallitus pohtii vielä useassa eri asiantuntijalausunnossa esitettyjä tehokkaampia keinoja suomalaisten koulutustason nostamiseksi.

Helsingissä 9. päivänä marraskuuta 2020

Yksityiskoulujen Liitto ry

Aki Holopainen
puheenjohtaja

Markku Moisala
toiminnanjohtaja

YKSITYISKOULUJEN LIITTO RY

Vuonna 1935 perustettu Yksityiskoulujen Liitto ry on suomalaisten yksityisten opetuksenjärjestäjien yhdistys, joka palvelee jäseniään koulujen toimintaan liittyvissä asioissa.

Yksityiskoulujen Liitto hoitaa jäsenkoulujen edunvalvontaa, antaa lausuntoja ja tiedotteita jäsenkouluja koskevissa asioissa sekä järjestää johdon ja henkilöstön koulutusta. 2% perusopetuksen oppilaista ja joka kymmenes suomalainen lukiolainen opiskeli Yksityiskoulujen Liitto ry:n jäsenkoulussa lukuvuonna 2020-21. Yksityiskoulujen Liiton jäsenkouluissa työskentelee 23000 oppilasta ja opiskelijaa sekä yli 1700 opettajaa.